

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Opetus- ja kulttuuriministeriön yhdenvertaisuus- ja tasa- arvotoimet

13.3.2024

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslinjaukset valtioneuvostossa ja OKM:ssä

- Hallitusohjelma (20.6.2023):
  - Korkeakoulutuksen osalta hallitus sitoutuu tekemään toimenpiteitä, joilla korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä pyritään nostamaan mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Laaditaan suunnitelma toimenpiteistä, joilla edetään kohti tavoitetta nostaa Suomen korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä OECD:n kärkimaiden tasolle.
  - Tutkimus- ja kehittämistoiminnan osalta hallitus sitoutuu toimeenpanemaan parlamentaarisen TKI-työryhmän ehdotukset siitä, miten Suomen tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitus nostetaan neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä. Suomalaisen luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, energiateknologinen murros, digitalisaatio ja väestörakenteen muutos vaativat uudenlaisia ratkaisuja, joita on mahdotonta synnyttää ilman huippuluokan tutkimusta. Kriittinen tutkimustieto ja erityisasiantuntemus nähdään myös huoltovarmuus- ja turvallisuuskysymyksinä.
- Valtioneuvoston tiedonanto yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa (30.8.2023)
- OKM:n toiminnallisen tasa-arvon ohjelma (29.2.2024):
  - Opetus- ja kulttuuriministeriössä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistetään kaksoisstrategian keinoin. Tällä tavoitellaan sukupuolinäkökulman ja yhdenvertaisuuden huomioimista ministeriön kaikessa toiminnassa sekä myös asian edistämistä kohdennetuin toimenpitein.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2024-2027

- Sosiaali- ja terveysministeriön johdolla valmistellaan hallitusohjelmaan kirjattua, sukupuolten tasa-arvoa edistävää poikkihallinnollista ohjelmaa. Keskustelua tarvittavista hallituksen tasa-arvopoliittikan toimista on aloitettu mm. elokuussa 2023 ministerin pyöreässä pöydässä ja ministeriöiden yhteisessä työpajassa lokakuussa 2023.
- Ohjelma rakennetaan toteuttamaan hallitusohjelman, valtioneuvoston yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämistä suomalaisessa yhteiskunnassa koskevan tiedonannon (2023) ja [tasa-arvopoliittisen selonteon](#) (2022) linjauksia.
- STM on pyytänyt ministeriöiltä ehdotuksia tasa-arvo-ohjelman toimenpiteiksi. Toimien toivotaan olevan vaikuttavia, ja substanssiin keskittyviä sukupuolten tasa-arvoa edistäviä toimia ministeriön hallinnonalalla tai poikkihallinnollisia, useampaa ministeriötä koskevia.
- Tasa-arvo-ohjelma tulee sisältämään sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen kokonaisuuden.
- Ohjelma on tarkoitus valmistella niin, että se valmistuisi viimeistään alkusyksyn 2024 aikana.
- Hallituksen hyväksyttyä ohjelman STM asettaa syksyllä 2024 ministeriöiden yhteisen seurantaryhmän tukemaan ohjelman toimeenpanoa ja raportoimaan siitä hallitukselle ohjelmakauden aikana

OKM ja korkeakoulut

Korkeakouluilla on lakisääteinen velvollisuus edistää toiminnassaan tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja syrjimättömyyttä, sekä laatia ja ylläpitää näiden edistämistä koskevat suunnitelmat.

(Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta, 1986/609 ja Yhdenvertaisuuslaki, 1325/2014).

Korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelma

- Korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelma *Kohti saavutettavampaa korkeakoulutusta ja korkeakoulua* valmistui kesäkuussa 2021.
  - Selvityshenkilö Tapio Kosusen laatimassa suunnitelmassa kuvattiin tutkitun tiedon ja kansainvälisen vertailun pohjalta korkeakoulutuksen saavutettavuuden tila Suomessa ja esitettiin tavoitteita, joilla saavutettavuutta, osallisuutta ja moninaisuutta edistetään korkeakoulutuksessa ja korkeakouluissa.
  - Selvityshenkilön laatiman korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelman sekä koulutuspoliittiseen selontekoon sisältyvien saavutettavuutta edistäviä toimenpiteiden mukaisesti **korkeakoulut ovat laatineet yhteisten suuntaviivojen pohjalta omat saavutettavuussuunnitelmansa vuoden 2022 aikana.**
  - OKM järjesti korkeakouluille kesäkuussa 2023 keskustelutilaisuuden, jossa keskusteltiin mm. suunnitelmiin liittyvistä jatkoaskelmista.
  - Suunnitelmien tavoitteiden toteutumisesta seurataan osana korkeakoulujen ja opetus- ja kulttuuriministeriön välistä ohjausprosessia.

KOTAMO-hanke

- KOTAMO-hanke (2021–22) selvitti opetus- ja tutkimushenkilökunnan tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja monimuotoisuuden tilaa suomalaisissa korkeakouluissa
- Selvityksen kohteena erityisesti sukupuolten tasa-arvo ja etninen monimuotoisuus, kyselyssä selvitettiin myös vastaajien kokemuksia syrjinnästä viimeisen kahden vuoden ajalta
- Selvitys toteutettiin kyselytutkimuksella (n. 2800 vastaajaa) ja yksilöhaastatteluilla, kirjallisuuskatsauksella sekä korkeakoulujen henkilöstön kanssa järjestetyillä työpajoilla
- Loppuraportti julkaistiin marraskuussa 2022 suomeksi ja englanniksi
- KOTAMO-hankkeen havaintoja hyödynnettiin korkeakoulujen sopimuskauden välitarkasteluissa

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus korkeakoulujen ohjauksessa

- Informaatio-ohjaus merkittävässä roolissa
- Korkeakoulujen ja OKM:n väliset sopimukset
  - Nykyisissä sopimuksissa: ”Toimintatapojen uudistaminen parantaa korkeakoulutuksen saavutettavuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.”
- Seuraava sopimuskausi 2025-2028 ja neuvotteluteemat valmisteilla. Sopimusneuvottelut käydään kevään ja syksyn 2024 aikana.

OKM:n muita toimia

- Opetus - ja kulttuuriministeriön asettama valtakunnallinen Opettajankoulutusfoorumi on edistänyt vuonna 2022 julkaistun Opettajankoulutuksen kehittämisohjelman toimeenpanoa.
  - Kehittämisohjelman tavoitteena on vastata opettajankoulutuksen uusiin tarpeisiin 2020-luvun toimintaympäristössä ja siinä on huomioitu mm. yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyviä haasteita.
  - OKM päätti joulukuussa 2023 Opettajankoulutusfoorumin jatkorahoituksesta uuden nelivuotisen toimikauden ajaksi 2024-2027.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi kansallisen LUMA-strategian toimenpidesuunnitelman (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-733-8>) maaliskuussa 2023. LUMA-strategian tavoitteena on entistä tasa-arvoisempi ja yhdenvertaisuutta edistävä LUMA-opetuksen ja -koulutuksen kenttä. Keskiössä on LUMATE-alojen riittävä osaamisen taso ja kasvava osaajien tarve.
- Tavoitteena on ehkäistä oppimisen eriarvoistumista ja taata kaikille sukupuolille yhdenvertaiset mahdollisuudet ja valmiudet LUMATE-osaamisen vahvistamiseen. Toimenpiteissä huomioidaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden sekä sukupuoleen liittyviä näkökulmia.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittaa LUMA-keskus Suomen (<https://www.luma.fi/en/>) toimintaa.
  - LUMA-keskus Suomi on 11 yliopiston tiedekasvatukseen keskittyvä verkosto, jonka tavoitteena on mm. innostaa ja kannustaa lapsia ja nuoria LUMA-aineiden (matematiikka, ympäristöoppi, luonnontieteet ja teknologia) opiskeluun ja harrastamiseen kaikki sukupuolet huomioiden.

Kiitos.

saara.vihko@gov.fi

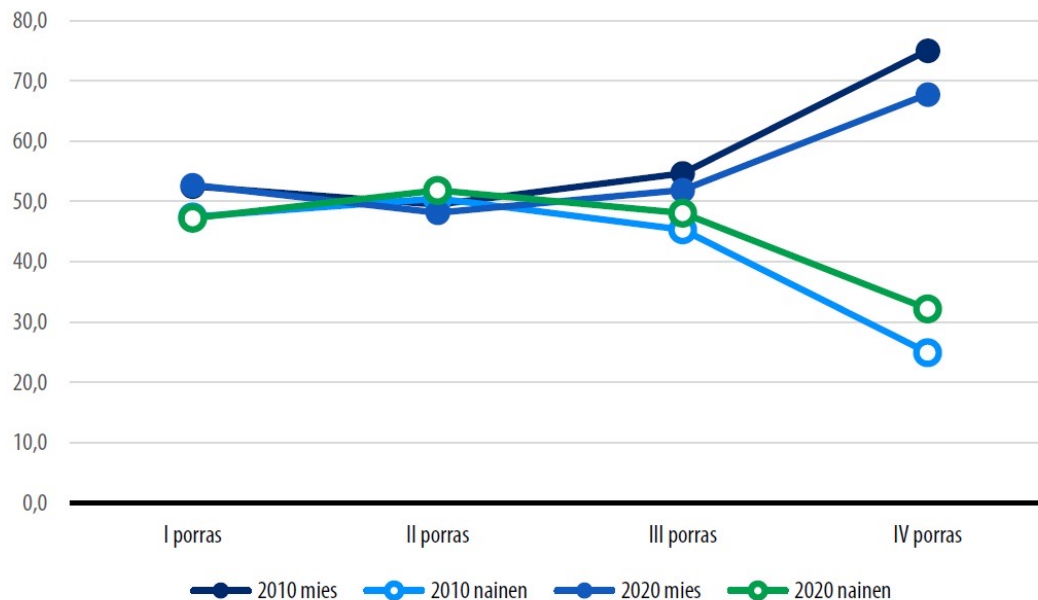
OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

KOTAMO-hankkeen loppuraportin keskeisiä huomioita

Sukupuolten tasa-arvo ja urakehitys: sukupuolisakset

Kuvio 1. Sukupuolijakauma yliopistojen tutkimus- ja opetushenkilöstössä eri uraportilla 2010 ja 2020, prosenttia henkilötyövuosista. (Vipunen – opetushallinnon tietopalvelu: Korkeakoulujen henkilöstö).

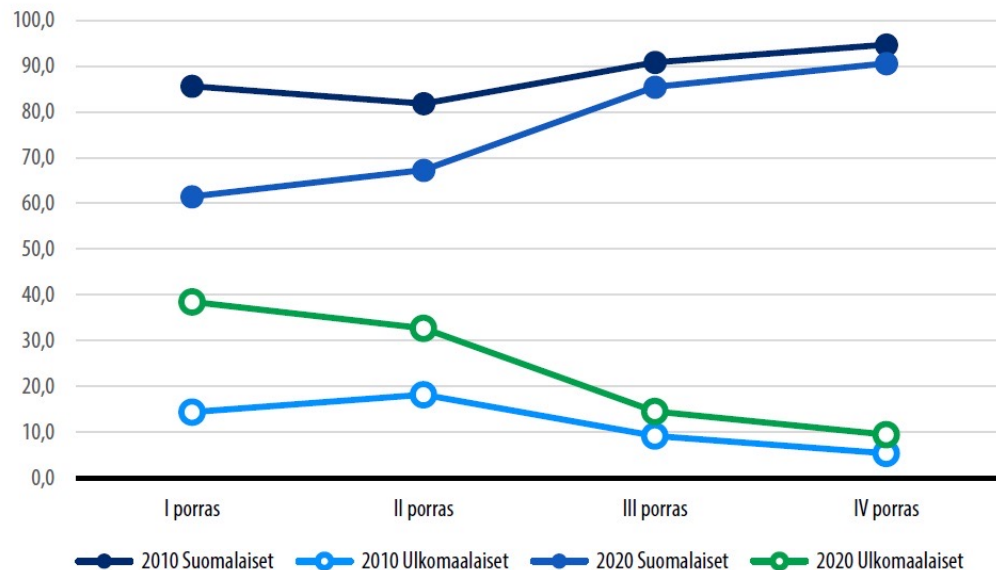

Sukupuolten tasa-arvo ja urakehitys: sukupuolisakset

- Naisia on suhteellisesti merkittävästi vähemmän ylimmillä uraportilla yliopistoissa kuin miehiä
- Ammattikorkeakouluissa positiot ovat keskimäärin naisenemmistöisiä, korkeakoulujen kuitenkin suuriakin eroja naisten ja miesten osuuksissa
- Yliopistoissa opetus- ja tutkimushenkilöstöön kuuluvat naiset työskentelevät useammin määräaikaisissa työsuhteissa, ammattikorkeakouluissa vastaavaa eroa ei ollut havaittavissa
- Ammattikorkeakouluissa sukupuolten tasa-arvon haasteet näkyivät erityisesti palkkauksessa: naisten ja miesten palkkauksessa on selittämätön palkkaero
- Naiset kohtaavat miehiä useammin piilosyrjintää: esimerkiksi hoivavastuun kasautuminen, naisvaltaisten alojen heikko arvostus, ohjauksen tai tuen puute
- Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat eivät konkretisoidu korkeakoulujen arjessa

Etninen tasa-arvo ja urakehitys: etniset saksat

Kuvio 2. Suomen kansalaisten ja muiden maiden kansalaisten osuus eri uraportilla yliopistojen tutkimus- ja opetushenkilöstössä 2010 ja 2020, prosenttia henkilötyövuosista.
(Vipunen – opetushallinnon tietopalvelu: Korkeakoulujen henkilöstö).

Etninen tasa-arvo ja urakehitys: etniset saksat

- Yliopistoissa väitöskirjatutkijoina on muita kuin Suomen kansalaisia 38,5 %, mutta professoritasolla enää 9,4 %
- Muihin Pohjoismaihin verrattuna Suomen yliopistoissa on vähemmän ulkomaista henkilökuntaa: professoritasolla Suomessa noin 10 %, Ruotsissa 24 % ja Norjassa 30 % (2018). Ammattikorkeakouluissa työskentelee muita kuin Suomen kansalaisia hyvin vähän, vain noin 2 % opetus- ja tutkimushenkilöstöstä
- Merkittävimmät etnisen tasa-arvon ongelmat liittyvät urakehitykseen ja syrjintään: uralla eteneminen koetaan selkeästi etnisiä suomalaisia huonommaksi
- Yliopistoissa etniseen vähemmistöön kuuluvat vastaajat työskentelevät suhteellisesti useammin alemmilla uraportilla ja määräaikaisissa työsuhteissa, väitöskirjatyöntekijät ilmoittavat enemmistöä useammin rahoittavansa väitöskirjatyönsä omilla säästöillään
- Suomen kielen taidon puuttumisen koettiin vaikeuttavan etenemistä ylimpiin tehtäviin ja sulkevan ihmisiä ulos arkisista yhteisöistä

Syrjintäkokemukset korkeakouluissa ovat yleisiä

- Yli 20 % kyselyn vastaajista ilmoitti kokeneensa syrjintää viimeisen kahden vuoden aikana. Naiset raportoivat kokeneensa miehiä useammin syrjintää sekä ammattikorkeakouluissa että yliopistoissa.
- Etnisistä vähemmistöistä ja kansainvälisistä osajista 42,3 % kertoi kokeneensa syrjintää yliopistoissa, syrjintää kokeneita oli lähes kaksi kertaa enemmän kuin etnisesti suomalaisten vastaajien joukossa
- Erot sukupuolten ja eri etnisten ryhmien välillä olivat havaittavissa suunnilleen saman suuruksina tieteenalasta riippumatta
- Syrjinnästä ilmoittaminen ja siihen puuttuminen on vastaajien mukaan varsin vähäistä. Syrjinnästä raportointi johti vain harvoin toimenpiteisiin ja useat vastaajista epäilivät syrjinnästä raportoimisen vaikuttavan negatiivisesti heidän urakehitykseensä
- Sukupuolten välistä tasa-arvoa, sekä etnisten ryhmien ja kansainvälisten osajien yhdenvertaisuutta on tutkittu suomalaisissa korkeakouluissa hyvin vähän, rasismia ja rodullistamista ei juuri ollenkaan

KOTAMO-hankkeen loppuraportti

- Loppuraportti sisältää suosituksia korkeakoulujen tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja monimuotoisuuden edistämiseksi
- Hankkeen loppuraportti, kyselytutkimuksen tulosraportti, kirjallisuuskatsaus sekä verrokkimaiden selvitykset löytyvät OKM:n sivuilta: <https://okm.fi/kotamo>
- KOTAMO: Selvitys korkeakoulujen tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja monimuotoisuuden tilasta Suomessa
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164426>
- KOTAMO: Report on the state of equality and diversity in Finnish higher education institutions
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164427>